Løb efter smagen i religionen

Forfattere: Anne Krogh Aastrup
Redaktør: Thomas Brahe
Faglige temaer: Tro, Madkultur, Ritual, Social kontekst, Jødedom, Islam, Kristendom
Kompetenceområder: Livsfilosofi og etik

Introduktion:
Gennem deltagelse i et orienteringsløb, hvor der bl.a. indgår konkrete smagsoplevelser, skal eleverne tilegne sig viden om madkulturer og specifikke madritualer i de tre abrahamitiske religioner. Den indsamlede viden anvendes videre i aktivitet 2 - "Spil om smagen i religionen".

Aktivitet med dialogoplæg og billeder

1 Aktiviteten startes med et oplæg i plenum om de 3 abrahamitiske religioner (uddybende) og deres madkultur. Snak om begreberne i forløbet f.eks. (mad)kultur og (mad)ritualer, som

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

måske kan være svære at forstå for eleverne. Snakken afhænger lidt af, hvad eleverne ved, og er tænkt som et oplæg til at sætte deres tanker i gang omkring emnet. Ellers er tanken, at løbet er der, hvor eleverne indhenter grundlæggende viden med efterfølgende bearbejdning i klassen.

Forslag til dialog:

"I dag starter vi et forløb om smag og behag i religioner. Vi skal se på smagen i tre religioner, nemlig de abrahamitiske religioner. Er der nogen, der ved, hvilke religioner det er? -> Ja nemlig, kristendom, jødedom og islam. De hedder sådan, fordi de alle sammen har patriarken Abraham som stamfader. I kender måske historien om Abraham? (uddybende). Abraham havde to sønner; én der hed Isak, som jøderne og de kristne ser som deres stamfader, og én som hed Ismael, som muslimerne ser som deres stamfader. -> Derfor minder religionerne også lidt om hinanden, fordi de bygger på nogle af de samme ideer (f.eks. monoteistisk gudeforestående, lineær tidslinje, det evige liv, himmeriget, et liv efter døden), men de er alligevel også forskellige. Man kan f.eks. se forskelle og ligheder i religionerne ved at se på deres madkultur. Ved I, hvad ordet kultur betyder? Ja, det er en form for fællesskab mellem mennesker, hvor man synes om de samme ting. En bestemt måde at gøre tingene på, kan man sige, men det kan godt være lidt svært at forstå. Når man er en del af en madkultur, følger man f.eks. nogle fælles retningslinjer herfor. Måske har jeres mor engang været på slankekur, og fulgt en bestemt måde at spise på. Så har hun været med i en madkultur. Det kan man også være inden for religioner. Her handler det dog ikke om at tabe sig, men om at komme tættere på Gud gennem maden og smagen. Man har nogle bestemte madritualer/madregler i religionerne. Ved I, hvad et ritual er? Ja, det er en symbolsk handling, som man gerne vil opnå eller ændre noget igennem. Kender I nogle madritualer inden for de tre abrahamitiske religioner? Ja, det er rigtigt, at muslimerne f.eks. ikke må spise svinekød. Det er f.eks. frikadeller, flæskesteg og leverpostej, som der jo er mange, der spiser i Danmark. Det kan altså godt påvirke ens hverdag at være med i en madkultur, i forhold til ting man ikke må, eller skal gøre på en bestemt måde. Det kan også være dejligt at være en del af, fordi man er fælles om noget. Kender I nogle, der følger nogle bestemte spiseregler? Er det fordi, de er religiøse? I har måske selv prøvet at følge nogle madregler? Måske må I ikke spise slik, fordi det er usundt. Så er I faktisk med i en form for madkultur omkring sundhed."

2	Klassen skal nu i gang med et lille orienteringsløb, hvor de skal finde syv poster rundt om på skolen (se mere under forberedelse). Derefter løses en opgave baseret på den viden, der er indsamlet under løbet.
3	Eleverne skal læse og/eller høre posten, der hvor de finder den, før de går videre til næste post.
4	På hver post er der en QR-kode (se mere under uddybende), som består af en lydfil, hvor posterne læses højt. De kan evt. anvendes til svage læsere. På de fleste nyere smartphones er

	det tilstrækkeligt blot at holde telefonens kamera op foran QR-koden - så åbnes lydfilen automatisk. Kamera-app'en skal blot være åbnet. På ældre smartphones kan der downloades en særskilt QR-scanner-app, som så bruges.
5	Inddel klassen i 7 hold med 2-4 elever på hver.
6	Lad holdene starte ved hver deres post. Her løser de opgaven på posten, hvorefter de finder næste nummer/post.
7	Print en kopi af hver post (kopiark 1a, 1b, 1c, 1d, 1e, 1f og 1g) til alle hold, så holdene ikke kommer til at vente på hinanden ved posterne, men blot kan tage en kopi. De skal tage kopien med tilbage til klassen.
8	Posterne består af tekster om madkulturerne i de tre abrahamitiske religioner (uddybende), som handler om, hvordan smagen får betydning for de kulturelle og sociale forhold i de tre religioner. *Forslag til dialogforløb:* I skal nu lære lidt mere om de tre abrahamitiske religioners madkultur. I skal på et orienteringsløb, hvor I skal samarbejde om at lære, hvad og hvorfor man spiser, som man gør i de forskellige religioner, og hvordan smagen bidrager i de forskellige ritualer. Posterne er placeret rundt på skolen og er små historier eller tekster, som I skal læse/høre. Man kan vælge en i gruppen, der læser højt, eller skiftes til at læse eller høre historierne. Aftal det, inden I tager ud på løbet. Husk, at alle skal være med. Det gælder om at samarbejde. Når I har læst/hørt ALLE poster, skal I komme tilbage i klassen og løse en opgave, som I får udleveret af mig (læreren). Opgaven er et slags puslespil og går ud på at sætte de rigtige spørgsmål og svar sammen. Hvis man ikke kan huske svarene, må I læse/høre posten igen. Derfor er det vigtigt, at I husker at tage en kopi af hver post med tilbage, så I kan finde informationerne igen.
9	Til nogle af posterne er der smagselementer (kopiark 3), hvor eleverne skal smage på nogle af de madvarer, som indgår i religionerne/ritualerne. Dette skal give eleverne en mere sanselig oplevelse af stoffet, og hjælpe dem med at huske det lærte stof. Der stilles nogle spørgsmål i forbindelse hermed (se uddybende for faglig baggrund), som har til formål at starte en løs snak og begyndende refleksioner blandt eleverne. Der arbejdes videre med disse i aktivitet 3. De kan evt. også tages op i opsamlingen i denne aktivitet.
10	Nogle få af madvarerne skal tilberedes. Det gælder frugtmosen Charoset og nadverbrødet/Matzah. Det er nemme opskrifter (kopiark 3), der er lette at gå til. I stedet for selv at bage nadverbrød kan man høre den lokale folkekirke, om man kan få nogle af deres

	færdigfabrikerede nadverbrød.
11	Når ALLE poster er læst/hørt, kommer eleverne tilbage i klassen, hvor den indsamlede viden bruges til at løse en opgave. Se nedenfor.
12	Opgaven udleveres af læreren efter løbet og består af et opgaveark (kopiark 2) med spørgsmål baseret på teksterne på posterne. Eleverne skal klistre det rigtige svar på til spørgsmålene, så de passer til den rigtige religion.
13	Opsamling: Svarene samles op på klassen. Del tavlen ind i tre felter – kristendom, islam og jødedom. Læs spørgsmålene fra det udklippede opsamlingsark (kopiark 4) op, og lad grupperne på skift placere et af deres svar i en af kategorierne/religionerne. Snak om de rigtige svar og historierne, der hører til. *Forslag til dialogforløb:* "Vi skal nu sammen få styr på nogle af de smage, som man godt kan lide i de forskellige religioner. Jeg læser spørgsmål 1 op: Navnet på det mest centrale måltid i deres religion er nadver. Gruppe 1, hvor vil I placere det svar? Ved kristendom, islam eller jødedom? -> Det er rigtigt. Det er I kristendommen at man har nadver. Hvornår er det nu de kristne får nadver? Nemlig, om søndagen i kirken. Kan I huskem hvad nadver betyder? Jam det betyder nemlig *aftensmad*. Men er det så ikke lidt mærkeligt, at man egentlig får nadver søndag formiddag i kirken? Ja, det er rigtigt, at det kun er et symbol på et aftensmåltid nu. Nemlig det måltid, Jesus spiste med sine disciple. "

Forberedelser

- Print posterne (kopiark 1a, kopiark 1b, kopiark 1c, kopiark 1d, kopiark 1e, kopiark 1f og kopiark 1g), læg dem i plastiklommer, og placér dem rundt om på skolen. Der skal være én kopi af hver post til hvert hold.
- Print kopiark 2 (spørgsmål og svar). Find svarark til eget brug her.
- Køb madvarerne, som indgår i løbet, forbered dem, og placer smagsprøver ved de angivne poster (kopiark 3).

Læringsmål

Gennem deltagelse i et orienteringsløb, hvor der bl.a. indgår konkrete smagsoplevelser, skal eleverne tilegne sig viden om madkulturer og specifikke madritualer i de 3 abrahamitiske religioner. Den indsamlede viden anvendes videre i aktivitet 2 - "Spil om smagen i religionen".

Fra fælles mål sigtes særligt mod følgende videns- og færdighedsmål:

Kompetenceområdet Livsfilosofi og etik (efter 3. klasse):

- *Eleven har viden om grundlæggende etiske problemstillinger*
- *Eleven har viden om guds- og trosopfattelser*
- *Eleven kan læse enkle faglige tekster og udtrykke sig sprogligt enkelt om deres indhold*
- *Eleven har viden om enkle fagord og begreber samt faglige teksters formål og struktur*

Kompetenceområdet Livsfilosofi og etik (efter 6. klasse):

- *Eleven har viden om værdier, normer og adfærd i etiske problemstillinger*
- *Eleven har viden om forudsætninger for trosvalg og tydning af tilværelsen*
- *Eleven kan læse faglige tekster og udtrykke sig mundtligt og skriftligt om deres indhold, formål og struktur*

Eleven har viden om fagord og begreber og faglige teksters formål og struktur

Uddybende

Materialet

Materialet beskæftiger sig med kristendom og dennes søstre-religioner islam og jødedom. Da religionerne udspringer fra de samme grundsynspunkter og bygger på samme lineære livsforståelse er det i forhold til emnet *madkultur, smag og behag* interessant at se på forskellige og ligheder blandt dem, samt hvordan forståelsen omkring dette påvirker religionernes sociale og kulturelle forhold i det moderne samfund. Materialet forsøger at stille spørgsmålstegn til emnet om smag og behag i religioner og relatere det til elevernes egen hverdag.

Hinduisme og buddhisme ville i og for sig også være relevante og kan inddrages, hvis eleverne er nysgerrige på dette, men disse beskrives ikke i dette materiale.

Smag og behag i religioner

Religioner har udviklet forskellige madkulturer gennem tiden. De bygger sjældent på smag og gode og dårlige smagsopleveler, men mere på behaget i form af kulturelle og religiøse idéer om, hvad der er godt/rent mad og dårligt/urent mad. De religiøse idéer omkring mad betyder meget for de herskende opfattelser af mad og påvirker som oftest kulturelle og sociale sammenhænge i de forskellige trosretninger. Man kan både se de religiøse spiseregler som inkluderende og ekskluderende – alt efter hvilken synsvinkel, man vælger. Mad og smag hænger sammen med nydelse, og dette er også tilfældet i religiøse sammenhænge. Ofte får man dog større spirituel smag ved at undgå madnydelsen. Derfor er faste en stor del af flere religioner og en måde at opnå større guddommeligt og åndeligt nærvær.

De Abrahamitiske religioner

Kristendom, islam og jødedom kan gå under fællesbetegnelsen *abrahamitiske religioner*, da de alle ser patriarken Abraham som deres stamfar.

Læs fortællingen om Abraham og se mere om forskellige og ligheder mellem de Abrahamitiske religioner her: https://da.wikipedia.org/wiki/Abrahamitiske_religioner og her: https://www.religion.dk/tv%C3%A6rreligi%C3%B8st/hvad-siger-religionerne-om-abraham

Indenfor de tre abrahamitiske religioner findes der forskellige madkulturer, madritualer og spiseregler. I denne tekst beskrives de overordnede forhold omkring madkulturer inden for hver religion samt viden om de specifikke madritualer, der anvendes i opgaverne i materialet.

Smag i Jødedommen

Jødedommen har rigtig mange spiseregler, som omhandler, hvad der må spises (rent og urent mad), samt hvordan det tilberedes og opbevares. Det er i mange af tilfældene ikke specificeret hvorfor reglerne er som de er – udover at Jahve (Gud) har forkyndt det. Det tilladte mad kaldes i jødedommen for *kosher (mad der er tilladt af Gud)*, og består af vegetarisk føde og kødet fra visse planteædende dyr, som både tygger drøv og har spaltede klove. Det gør at svinet bl.a. er urent (da det ikke tygger drøv) og kamelen (da den ikke har spaltede klove). Fisk der har finner og skel er kosher, men skaldyr er urene. Derudover er rovfugle og kryb også urene (note 1). Jøderne må heller ikke blande kød og mælk, hverken i tilberedning eller opbevaring af maden (note 2).

Jøderne må ikke spise blod, da det symbolisere livet/sjælen. Blodet skal bruges til at skaffe soning (fra Jahve) gennem ofring, ved at give et offer/livet. Blodet er et symbol på frelse og liv – jf. blodet på dørene i Ægypten, som frelste jødernes liv. Jøderne spiser derfor kun dyr der er slagtet efter schächtning-metoden, hvor dyrets halspulsåre skæres over og blodet løber fra dyret inden og under tilberedelse. Der bedes en bøn til Jahve før slagtningen så han ved det er en offergave til ham (note 3).

Påskeritualet

Det jødiske måltid er vigtigt, fordi det er rammen om en fælles identitet. Det handler i mange jødiske ritualer om at huske den fælles historie. Ved påskemåltidet (seder) bruger jøderne maden og smagen til at lade sanserne genopleve deres historie omkring deres befrielse og flugt fra Ægypten. Her har smagen en symbolsk betydning. Måltidet spises i en bestemt rækkefølge af symbolske og sanselige årsager. Alle 4 grundsmage er tilstede på seder-fadet som skal minde jøderne om deres befrielse fra Ægypten. Måltidet startes med bitre urter (radiser, peberrod eller bitter salat) som symbolisere den hårde tilværelse i Ægypten. De dyppes i saltvand for at symbolisere jødernes salte tårer. Til at opveje det bitre og salte spises noget sødt, oftest en frugtmos kaldet *charoset (*eller sød salat, æbler, honning og sød vin) som skal minde om leret jøderne brugte til at bygge deres huse med efter flugten (frugtmosen ligner ler) og den søde smag er et symbol på håbet. Under hele påsken må man ikke spise syrnet brød, men kun matzot/matzah, som er brød uden hævemidler/surdej. Dette er en erindring om det brød jøderne bagte aftenen inden flugten, som ikke havde tid til at hæve. Herudover er der også lam på seder-fadet, som symboliserer offerlammet, som en tak til Jahve om befrielsen, samt æg, som symbolisere et nyt liv.

Historien om udvandringen fra Ægypten

I den jødiske påske mindes udvandringen fra Ægypten - den begivenhed, som netop gjorde jøderne til et folk. Jøderne var i mange år slaver i Ægypten men med hjælp fra Gud (Jahve) og Moses som leder lykkedes det dem, under Farao Ramses II, at flygte. Gud ville befri sit folk og nedførte 10 plager over Ægypten for at Farao skulle lade dem gå. Ved den 10. plage slog Gud alle førstefødte ihjel. Dette lammede Farao, som mistede sin søn og jøderne kunne derfor flygte. Jøderne blev ikke ramt, da Gud havde givet dem besked på at slagte et lam og smøre dets blod på dørstolpen til deres hus. Derved vidste døden at her boede Guds folk som skulle gå fri (2. Mosebog 12, 21-23).

Smag i Kristendommen

I kristendommen er der i udgangspunktet ingen spiseregler. Jesus gjorde op med de jødiske renhedsregler (og synden mennesket pådrog sig ved at spise de forbudte frugt) og erklærede alt mad rent (og lovligt) (note 4+5). De steder hvor maden og smagen er i fokus i kristendommen er under bestemte ritualer og højtider. Højtiderne jul (Jesus fødsel) og påske (Jesus genopstandelse) fejre man begge med god og traditionel mad. Maden bliver omdrejningspunkt og symbol for de kristne værdier fællesskab og næstekærlighed (at dele). Madtraditionerne har dog ikke særlig religiøs betydning her, ud over påskelammet/offerlammet til påske, som symboliserer Jesus offer.

Nadver

Ritualet/sakramentet nadver er det mest centrale måltid i kristendommen (nogen taler dog for at julemåltidet er blevet det mest centrale, da nadveren ikke er et reelt måltid længere, dog har det som nævnt ikke så stor symbolsk/religiøs betydning). Nadver betyder aftensmad og var tidligere et regulært måltid (nu

er det blot symbolsk indtagelse af lidt brød og vin). Det er smagen af det guddommelige, og ikke den konkrete smag i brødet og vinden, som er i centrum i nadveren, og skal minde de kristne om Jesus og hans offer for mennesket. Nadveren var først et takoffer, hvor menigheden selv medbragte brød og vin som de gav/ofrede tilbage til Gud og Jesus som tak for deres offer til mennesket. Senere blev det til et sonoffer, hvor man mindes Jesus sonoffer for at fjerne menneskets skyld og synd og frelse det. Nadverbrødet er, som en reference tilbage til jødernes brød, usyret og uden hævemidler og formen af nadverbrødet som en oblat/mønt bygger på antagelsen om at Jesus "købte" mennesket sjæle fri ved sin ofring. I den katolske og ortodokse kristendom tror man at brødet og vinen forvandles til Jesus kød og blod under nadveren hvorigennem de får Jesus frelse. I den protestantiske kirke ses brødet og vinen blot som et symbol på Jesus kød og blod og bekræfter et kristent fællesskab.

Indenfor den katolske kristendom praktiserer man stadig faste, som forberedelse til Jesus død. Fasten vare 40 dage, fra fastelavn til påske, som svare til det antal dage som Jesus gik i ørkenen og fastede. Under dette blev han fristet af Satan, hvilket gør fasten til et symbol på at overvinde det onde. I den kristne faste må man spise døgnet rundt, men mindre end sædvanligt og nogle gange kun bestemte madvare (f.eks. må man ikke spise kød langfredag og man skal gerne holde sig fra nydelsesmadvare som alkohol og slik). Inden fasten holder man en fest, fastelavn, hvor man nyder smagen og alle livets goder. Man faster ikke i protestantisme, men har holdt fast i højtiden fastelavn.

Der har i de seneste år været en debat om, om/hvordan smagen i nadveren har betydning. – henvis til artikler.

Historien om den sidste nadver

Den sidste nadver, skærtorsdag i påsken, er den dag hvor Jesus spiste sit sidste måltid sammen med sine disciple før han blev fanget og korsfæstet. Jesus tog et brød og noget vin som symbol på sin krop og sit blod, velsignede det og delte til alle disciplene. Under måltidet sagde han til dem at de skulle mødes og spise sammen, når han var væk for at mindes ham og at han ville være ved dem gennem brødet og vinen. Ved denne handling opstår den nye pagt mellem Gud og mennesket som frigiver menneskene fra synder. I forhold til maden frigøres menneskene fra madregler og må spise hvad de vil (Lukasevangeliet 22, 7-22).

Smag i Islam

I Islam er der vægt på orden og renhed, hvilket også gælder i deres madkultur. Det de fleste kender til islamisk madkultur er forbuddet mod svinekød. Muslimerne må ikke spise dette fordi det er urent. Det gælder også selvdøde dyr og blod. (note 6). Dog har de ikke nær så mange madforbud som jøderne. Urent mad kaldes haram og tilladt mad kaldes halal. Tilladt kød skal slagtes ved halal-slagtning, hvor dyrets hovedpulsåre skæres over af en muslim, mens Allahs navn siges (så man ved det er ofret til den rigtige gud), hvorefter blodet løber fra. Der står ikke specifik i koranen hvorfor reglerne er sådan, andet end at Allah har befalet det.

Ramadan

Islam har særligt fokus på maden og smagen eller manglen på sammen under deres månedslange faste Ramadan (Den 9. måned i den islamiske kalender hedder ramadan og er hellig, og en af de 5 søjler i islam, da Muhammed her modtog åbenbaringerne af koranen under sin faste). Muslimerne fejrer under fasten at Muhammed modtog Guds hellige ord. Her må muslimerne ikke spise eller drikke noget med smag i dagtimerne (derfor er vand tilladt). Muslimerne skal gennem faste overvinde de legemlige nydelser som mad og drikke (rygning og sex) og herved styrke deres kraft og få en opløftelse af ånden for at komme tættere på Gud. Fasten er en spirituel afgiftning af sindet og renser det for alle fristelser.

Derudover minder faste muslimer om de fattige og deres mangel på mad. Det er under fasten vigtigt at dyrke solidaritet og fællesskab med de fattige og andre muslimer. Derfor deler muslimerne mad med de fattige for at give ud af den godhed som Gud/Allah har skænket dem

Muslimerne må dog gerne spise når solen er væk. De spiser 2 måltider her. Et inden solen står op – Suhoor og et efter solnedgang – Iftar. Iftar måltiden består af traditionelle retter og her er smagen og behaget i fokus, da det nydes med familien. Fællesskabet er under ramadanen vigtigt og man bruger måltidet og maden til at samles omkring (Det muslimske fællesskab kaldes Umma). Muslimerne tænker over, hvordan de indgår i fællesskaber og hvordan de selv bidrager til dem med godhed og ærlighed m.m. Efter solnedgang brydes fasten ofte med dadler der ligger i blød i et glas mælk, da Muhammed selv brød sin faste med 3 dadler. Muhammed fortæller at netop dadler er gode at bryde fasten med, da den søde smag giver energi og minder om alt det søde/gode Gud har givet.

Fasten sluttes af med en stor fest – Eid, hvor der ligesom ved iftar er fokus på fællesskabet omkring måltidet.

Historien om Muhammeds åbenbaring af koranen

Profeten Muhammed gik ofte ud til en grotte i ørkenen, når ville meditere. Det gjorde han tit under hans faste, da kroppen her var ren og det var dermed lettere at gøre sig fri fra den. En dag, da han sad i grotten, viste ærkeenglen Gabriel sig for ham, og fortalte ham at Gud/Allah, havde valgt ham som den sidst profet og at han skulle udbringe Guds budskab. Derefter åbenbarede Gabriel Guds ord for Muhammed, som senere blev skrevet ned i koranen (sura 53).

Kilder

Note 1: (3. Mos. 11:3.) Alle, som har spaltede hove og kløft i hovene, og som tygger drøv, må I spise. (3. Mos. 11:3), men kødædende dyr, skaldyr og fisk, hvis skæl ikke kan fjernes, er forbudt

Note 2: (2. Mos. 23:19) Du må ikke koge et kid i dets moders mælk.

Note 3: (3. Mos. 17:11-14.) For kødets liv er blodet, og det har jeg givet jer til at komme på alteret for at

skaffe soning mellem jer; det er blodet, der skaffer soning, fordi der er livet. Derfor siger jeg nu til israelitterne: Ingen af jer må spise blod; den fremmede, der bor som gæst blandt jer, må heller ikke spise blod. Hvem som helst af israelitterne og af de fremmede, der bor som gæst blandt dem, som fanger noget vildt eller en fugl, der må spises, skal lade blodet løbe fra og dække det til med jord. For blodet er livet i alt kød; det er dets liv"

Note 4: (Mark. kap 7) Og han kaldte atter skaren til sig og sagde: 'Hør mig, alle sammen, og forstå: Der er intet, som kommer ind i et menneske udefra, der kan gøre det urent, men det er det, som kommer ud af et menneske, der gør et menneske urent'"

Note 5: (Ap.G. 10) Da disciplen Peter er på vej til Antiokia, beordres han af Gud til en hednings hus. På vej derhen går han op på et hustag for at bede, og han får der en vision. En dug daler ned fra himlen, og i den er alle slags dyr og al slags mad, og Kristus taler til ham fra himlen: "Slagt og spis." Peter svarer: "Nej, Herre, for jeg har aldrig spist noget vanhelligt og urent." Synet fra himlen må gentage sig tre gange, før Peter forstår, at det, Herren har erklæret for rent, må alle spise.

Note 6: (Koranen sura 5, 4) Forbudt for jer er det selvdøde og blod og svinekød og det, et andet navn end Allahs er påkaldt over (ved dets slagtning), og det kvalte og det, der er dræbt med sten eller stav, og det, der er dræbt ved fald, og det ihjel-stangede og det, som de vilde dyr har ædt af - og det, som er ofret på et alter (til afguderne).

Kopiark

Kopiark:

Kopiark 1a - Poster - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 1b - Poster - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 1c - Poster - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 1d - Poster - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 1e - Poster - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 1f - Poster - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 1g - Poster - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 2 - Spørgsmål og svar - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 3 - Madvarer - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf
Kopiark 4 - Svarark til opsamling - Forløb_Smag og behag i religionerne - Aktivitet_Løb efter smagen i religionen.pdf

SMAG for LIVET

Kopiark 1a

Post 1 til løb

Alle religioner har en madkultur. Det handler i mange religioner om, at noget er urent, og andet er rent. Reglerne siger ikke, at det er den mad, der smager dårligt, der er uren, og den mad, der smager godt, der er ren. Det handler i stedet om, hvad maden symboliserer. Når man tror på en bestemt religion, kan reglerne omkring mad i den have en betydning for ens kultur og sociale fællesskaber. I jødedommen, kristendommen og islam er der forskellige syn på mad, smag og behag. Disse gennemgår vi nedenfor.

Jødedommen

Jøderne har mange regler omkring mad. De må f.eks. ikke spise svin og kameler, skalddyr og rovfugle. Det er, fordi Gud, som hos dem hedder Jahve, har sagt, at de ikke må – det er nemlig urent. Den mad, som jøderne godt må spise, kalder de for *kosher*. Blod må de ikke spise. Blodet symboliserer for dem liv og frelse – det var nemlig blodet, de smurte på deres døre, der frelste dem i Ægypten. Derfor skal blodet slagtes på en bestemt måde, hvor blodet løber ud af dyret. Det gør det, ved at man skærer halsen over på dyret og hænger det op, så blodet løber ud.

Islam

I islam har man også madregler. Ligesom jøderne må muslimerne f.eks. ikke spise svinekød og mod, fordi Gud, som hos dem hedder Allah, har sagt, at det er urent. Uren mad kaldes *haram*, mens tillady mad kaldes *halal*. Tilladt kød skal slagtes ved halal-slagtning, som minder meget om jødernes slagtning. hvor dyrets hals skæres over af en muslim, mens Allahs navn siges, så han ved, at det er ofret til ham og ikke en anden gud. Ligesom jøderne lader de blodet løbe ud af dyret.

Kristendommen

I kristendommen er der ingen spiseregler. Jesus erklærede al mad for ren og sagde, at det ikke var det, der kom ind, men ud af et menneske, der kunne gøre det urent.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Kopiark 1b

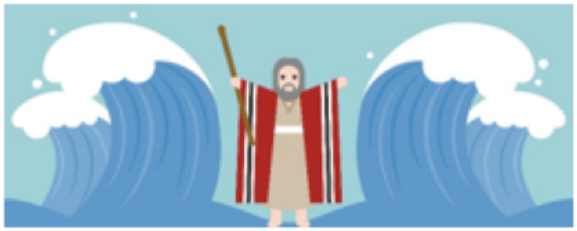
Post 2 til løb "Smag på jødedommen"

Jøderne bruger ritualer til at huske deres historie. I påsken fejrer de deres folks flugt fra Ægypten, samt hvordan de her blev frie og fik deres land Israel. Ved påskemåltidet *seder* bruger de maden og smagen til at lade sanserne hjælpe på vej med at genopleve historien.

Flugten fra Ægypten

Jøderne var i mange år slaver i Ægypten, men med hjælp fra Jahve (deres gud) og med Moses som deres leder lykkedes det dem at flygte fra Ægyptens hersker, Farao. Jahve ville befri sit folk og nedføre 10 plager over Ægypten, således at Farao skulle lade dem gå. Ved den 10. plage slog Jahve alle førstefødte ihjel. Farao mistede sin søn, og det lammede ham af sorg – og derved kunne jøderne flygte. Jøderne selv blev ikke ramt, da Jahve havde givet dem besked på at slagte et lam og smøre dets blod på dørstolperne til deres huse; derved vidste døden, at her boede Jahves folk, som skulle gå fri. Moses ledte jøderne til deres nye land, Israel, gennem Det Røde Hav. Han delte vandet ved Jahves hjælp, så jøderne kunne gå igennem havet. Da Farao vågnede af sin sorg, blev han så vred, at han ville slå alle jøder ihjel. Han fulgte efter jøderne med sin hær, men da alle hans mænd var i det delte hav, opslugte det dem, og de døde. Jøderne nåede igennem havet til Israel – deres nye land.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

SMAG for LIVET

Kopiark 1c

Post 3 til løb "Seder og fire grundsmage"

Ved påskemiddagen, som jøderne kalder *seder*, symboliserer de fire grundsmage salt, sødt, surt og bittert jødernes historie og minder dem om deres flugt og befrielse fra Ægypten.

Smagene samles på et fad, som jøderne kalder *seder-fadet*. Prøv selv at smage på tingene, mens I læser op, og snak i gruppen om, hvorfor de forskellige smage er gode til at minde jøderne om deres historie. Måske minder smagen jer om noget fra jeres egen historie?

Bitre urter:

Måltidet starter med bitre urter, f.eks. radisser eller peberrod, som dyppes i saltvand. Smagen symboliserer den hårde tilværelse, jøderne havde i Ægypten, og minder dem om deres salte tårer under deres ophold som slaver dér. Synes I, at smagen passer til mindet og historien? Prøv at beskrive smagen for hinanden og forklar, hvorfor I synes, den passer/ikke passer til mindet?

Sød frugtmos:

Herefter spiser jøderne noget sødt. Den søde smag skal minde dem om håbet og det frie liv. Det søde på seder-fadet er en frugtmos kaldet *charoset*. Frugtmosen er rød og ligner ler, og det minder jøderne om den ler, de brugte til at bygge deres nye huse med efter flugten fra Ægypten. Synes I, smagen passer til mindet? Prøv at beskrive smagen for hinanden og forklar, hvorfor I synes, den passer/ikke passer til mindet?

Usyrnet brød:

Under hele påsken må jøderne ikke spise syrnet brød, det vil sige brød, der hæver. De må kun spise brød, der ikke hæver, og det kalder for *matzah*. Det er for at huske, at det brød, jøderne bagte, da de flygtede fra Ægypten, ikke kunne nå at hæve. Synes I, smagen passer til mindet? Prøv at beskrive smagen for hinanden og forklar, hvorfor I synes, den passer/ikke passer til mindet?

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Kopiark 1d

Post 4 til løb, "Smag på kristendommen"

I kristendommen har man et ritual, der hedder *nadver*. Det er et fællesmåltid, som foretages om søndagen til gudstjeneste i kirken. Her går de kristne op til præsten og knæler ved alteret, hvor de modtager Jesus' kød og blod – altså, i overført betydning, ikke i virkeligheden.

Altervin:

De kristne får ikke rigtigt blod ved nadveren, men altervin eller saft, som skal symbolisere blodet. Prøv at smage saften, og snak om i gruppen, hvorfor saften mon er et symbol på Jesus' blod. Har det noget med smagen at gøre? Eller er smagen helt ligegyldig?

Nadverbrød:

De kristne får også et lille brød eller en kiks, som man kalder for *nadverbrød*. Nadverbrødet symboliserer Jesus' kød. I den danske folkekirke er nadverbrødet formet som en oblat/mønt, fordi skal skal symbolisere, at Jesus "købte" menneskets fri ved sin ofring – altså, da han lod sig korsfæste. Prøv selv at smage på nadverbrødet, og snak i gruppen om, hvad I synes om brødets smag. Beskriv smagen for hinanden. Hvorfor, tror I, at det smager, som det gør? Hvad symboliserer smagen mon?

Inden for kristendommen findes der flere kirker, som har forskellige traditioner omkring nadver. I den katolske og ortodokse kirke tror man, at brødet og vinen forvandles til Jesus' kød og blod under nadveren, og at de kristne, som spiser og drikker det, får Jesus' frelse. I den protestantiske kirke, som er den, de fleste hører til i Danmark, ses brødet og vinen som et symbol på Jesus' kød og blod, det kristne fællesskab og næstekærlighed, fordi Jesus ofrede sig for menneskene.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Kopiark 1e

Post 5 til løb, "Den sidste nadver"

Ritualet *nadver* minder de kristne om Jesus' sidste måltid, inden han ofrede sig for menneskene. Nadver betyder aftensmad og var engang et rigtigt aftensmåltid. Nu er det mere et symbolsk måltid i kirken, men man mindes stadig, at Jesus ofrede sig for menneskene og befriede dem fra deres synder. Man samles i fællesskab og mindes Jesus' offer og hans næstekærlighed. Derfor bliver ritualet et omdrejningspunkt for de kristne værdier *næstekærlighed* og *fællesskab*.

Historien om den sidste nadver

Torsdagen før påske, som de kristne kalder *skærtorsdag*, spiste Jesus sin sidste aftensmad sammen med sine disciple – hans venner. Dengang herskede romerne i det land, hvor Jesus boede. Romerne troede ikke på Gud og slog alle dem ihjel, der gjorde. Jesus vidste, at han ville blive fanget og korsfæstet af romerne, fordi han sagde, at han var Guds søn. Derfor tog han et brød og noget vin og velsignede det. Han delte det med sine disciple og sagde til dem, at vinen var et symbol på hans blod og brødet et symbol på hans kød, og at de skulle mindes ham og hans offer for menneskene gennem det. De skulle mødes og spise sammen, når han var væk, og han ville være ved dem gennem brødet og vinen. Vinen og brødet blev et symbol på det evige liv.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Kopiark 1f

Post 6 til løb, "Smag på islam"

Ramadan er den 9. måned i den islamiske kalender. Den er hellig, fordi det var her, muslimernes profet Muhammed modtog åbenbaringer fra deres gud, Allah, om den nye religion, islam. Under ramadanen fejrer muslimerne, at Muhammed modtog Allahs hellige ord.

Historien om Muhammeds åbenbaring

Profeten Muhammed gik ofte ud til en grotte i ørkenen, når han ville meditere. Gennem meditationen prøvede han at fokusere på det åndelige for at komme tættere på Allah. Således gjorde han tit under sin faste, da kroppen her var "ren for fysiske nydelser" såsom mad og drikke. Det var dermed lettere at gøre sig fri fra kroppen. En dag da han sad i grotten, viste ærkeenglen Gabriel sig for ham og fortalte ham, at Allah havde valgt ham som den sidste profet, og at han skulle udbringe Allahs budskab. Derefter åbenbarede Gabriel Allahs ord for Muhammed. Muhammed fortalte ordene videre, og de blev senere skrevet ned i en bog, som muslimerne kalder *koranen*.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Kopiark 1g

Post 7 til løb, "Islam, nydelse og faste"

Muslimerne vil gerne tættere på Allah under ramadanen og prøver at komme det ved at faste. Faste betyder at *afholde sig fra noget*. Muslimerne skal under deres faste afholde sig fra fysisk/kropslig nydelse. Derfor må de ikke spise eller drikke i en hel måned – dvs. i dagtimerne, mens solen er oppe. Mad og smag hænger sammen med nydelse, og ved ikke at spise og drikke prøver muslimerne at overvinde de fysiske nydelser og fristelser. Kender I det, at man kan blive fristet af noget lækker mad? Fasten skal gøre, at muslimerne får afrenset deres sind og have lettere ved at fokusere på den åndelige for derved at komme tættere på Allah. Prøv selv at smage på frugten, og snak i gruppen om, om det mon er rigtigt, at mad giver nydelse? Hvordan mærkes det i kroppen? Hvilke følelser får man? Er det altid nydelse, man føler, når man spiser?

Derudover minder fasten muslimerne om de fattige, og at de ikke har noget mad, da kan nyde smagen af. Det er under fasten vigtigt at dyrke solidaritet og fællesskab med de fattige og andre muslimer. Derfor deler muslimerne mad med de fattige for at give ud af den nydelse, som Allah har skænket dem. Prøv at snakke om i gruppen, hvordan man har det, når man ikke har spist, og hvordan man får det, når nogen deler noget mad med en.

Når solen er væk og gået ned om aftenen, må muslimerne gerne spise. Det er en skik at nyde smagen af dadler og et glas mælk efter solnedgang, fordi Muhammed brød sin faste med tre dadler. Den søde smag minder muslimerne om det gode i livet – det søde liv – og det gode, Allah har skænket muslimerne. Prøv selv at smage på dadlerne, og snak om i gruppen, om I synes, smagen passer til historien.

Hver aften spiser muslimerne et måltid kaldet iftar. De spiser i fællesskab i overensstemmelse med Muhammeds måde at gøre det på. Fasten sluttes af med en stor fest, som muslimerne kalder *Eid*. Her fejrer man, at fasten er slut ved at nyde et festmåltid og smagen heri.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

SMAG for LIVET

Kopiark 2

Læs teksterne. Klip svarene ud og sæt det rigtige svar til den rigtige tekst.

1. Navnet på det mest centrale måltid i deres religion er nadver.	2. De bruger smagen og sanserne til at genopleve deres historie.	3. Under seder-middagen mindes de gennem fire grundsmage, som ligger på seder-fadet deres flugt fra Ægypten.
4. De har ingen spiseregler.	5. Den søde smag af frugtmosen Charoset minder dem om håbet og det frie liv.	6. De faster en måned og må ikke nyde smagen af noget. Det gør de for at komme tættere på Gud.
7. De samles om måltidet og nyder dets smag under festen Eid.	8. Smagen af bitre urter dyppet i saltvand minder dem om deres fangenskab og hårde liv i Ægypten.	9. De deler vin og brød under måltidet nadver, for at symbolisere fællesskab og næstekærlighed.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

10. For at mindes profeten Muhammed nyder de under fasten smagen af dadler, når solen er gået.	11. Manglen på smag minder dem om de fattige, og at de ikke har noget mad.	12. De ser vinen og brødet som et symbol på det evige liv.
13. De må ikke spise syrnet brød i påsken,	14. De mindes Jesus' offer for menneskene gennem måltidet nadver.	15. De kalder uren mad for *haram* og ren mad for *halal*.

Klip ud… og sæt på den rigtige tekst.

Jøderne	De kristne	Muslimerne
Jøderne	De kristne	Muslimerne
Jøderne	De kristne	Muslimerne
Jøderne	De kristne	Muslimerne
Jøderne	De kristne	Muslimerne

Madvarer til løbet (kopiark 3)

Køb nedenstående madvarer, og placér dem på de angivende poster, så eleverne kan smage dem. Vær opmærksom på, at nadverbrød/matzah og charoset skal laves. Se opskrifter herunder. Det kunne være en mulighed at få fat i færdigproduceret nadverbrød/oblater fra den lokale folkekirke, så eleverne kan smage disse. Derved er der også forskel på nadverbrød og matzah.

Madvarerne på posterne er:

Post 3.

Bitre urter:
Radiser
Revet peberrod

Saltvand

Sød frugtmos:
Charoset

Usyrnet brød:
Matzah

Post 4.

Altervin:
Rød saftevand

Nadverbrød

Post 6.

Dadler

Frugt – frit valg

Indkøb

Post 3.

Radiser
Revet peberrod
Shotglas til saltvand

Til matzah:
Mel og salt

Til charoset:
Kanel
Sukker
Honning
Æbler
Valnødder
Saft

Post 4.

Til nadverbrød:
Mel
Salt

Til altervin:
Rød saft
Shotglas

Post 6.

Dadler
Frugt – gerne sød

Opskrifter

Charoset

1 håndfuld finthakkede valnødder

2 skrællede og hakkede store madlavningsæbler

Lidt sød saft til at fugte med

1 tsk kanel

1 tsk sukker

1 tsk honning

Valnødder og æbler blandes, så konsistensen bliver som mørtel. Massen fugtes med saft. Smag til med kanel, sukker og honning. Charoset skal opbevares i køleskab natten over for bedste smag. Charoset kan holde sig cirka tre dage i køleskab.

Nadverbrød/matzah

300 g mel

1,5 dl vand

1 smule salt

Bland alle ingredienser og ælt i 2-3 minutter. Tryk dejen flad med hænderne, og læg den på en bageplade med bagepapir. Prik overfladen med en gaffel. Hvis det er et nadverbrød kan du tegne et kors. Bag brødet ved 250 grader i cirka 10 minutter, indtil skorpen er sprød og gylden.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

SMAG for LIVET

Kopiark 4

Svarark til opsamling

1. Navnet på det mest centrale måltid i deres religion er nadver. De kristne	2. De bruger smagen og sanserne til at genopleve deres historie. Jøderne	3. Under seder-middagen mindes de gennem fire grundsmage, som ligger på seder-fadet deres flugt fra Ægypten. Jøderne
4. De har ingen spiseregler. De kristne	5. Den søde smag af frugtmosen Charoset minder dem om håbet og det frie liv. Jøderne	6. De faster en måned og må ikke nyde smagen af noget. Det gør de for at komme tættere på Gud. Muslimerne
7. De samles om måltidet og nyder dets smag under festen Eid. Muslimerne	8. Smagen af bitre urter dyppet i saltvand minder dem om deres fangenskab og hårde liv i Ægypten. Jøderne	9. De deler vin og brød under måltidet nadver, for at symbolisere fællesskab og næstekærlighed. De kristne

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

10. For at mindes profeten Muhammed nyder de under fasten smagen af dadler, når solen er gået. **Muslimerne**	11. Manglen på smag minder dem om de fattige, og at de ikke har noget mad. **Muslimerne**	12. De ser vinen og brødet som et symbol på det evige liv. **De kristne**
13. De må ikke spise syrnet brød i påsken, **Jøderne**	14. De mindes Jesus' offer for menneskene gennem måltidet nadver. **De kristne**	15. De kalder uren mad for *haram* og ren mad for *halal*. **Muslimerne**